

Noor Asharaf

Assistant Professor (Guest Faculty)

Dept. of Persian, MMHAPU, PATNA

Email: ashrafjnu@gmail.com

E-Content

Sem-1, Paper code: 103

Persian (M A)

Topic: Constitutional Literature (Iran), Cont..

نهضت مشروطه خواهان ایران در چهاردهم مرداد ماه ۱۲۸۵ به پیروزی رسید و بر تمامی بخش‌های جامعه تاثیر گذاشت و ادبیات فارسی را چنان دستخوش تغییر و تحول کرد که امروزه در طبقه‌بندی سبک‌ها و دوره‌های ادبی، دوره‌ای مستقل با عنوان «ادبیات مشروطه» قابل مطالعه و تحقیق است. از آغاز سلطنت ناصرالدین شاه تا پدید آمدن مشروطیت در ایران شصت سال سپری گشت. در این دوره شصت ساله هیچ تحول سیاسی و اجتماعی و ادبی خاصی درون مرزهای ایران مجال ظهور نیافت اما در سال‌های قبل از وقوع مشروطه نثر فارسی که از زمان قائم مقام فراهانی سامانی یافته بود و تا حدودی از پیچیدگی فاصله گرفته بود شاهد تحولاتی بود و به سمت سادگی، روانی و پرهیز از به کار بردن لغات دشوار پیش رفت. درون مایه نثر نیز که در سال‌های نزدیک به انقلاب مشروطه آزادی و آزادی خواهی، سنت شکنی و تجددخواهی بود و در این دوره با لحنی آرامتر ادامه یافت.

در دوره مشروطیت، روزنامه نگاری، نثر فارسی را از آسمان هفتم هنر و تکنیک به حیطة زندگی روزمره فرو کشید. نثر روزنامه‌های دوره قاجار از نظر دستور زبان البته قابل انتقاد است ولی این نثر بسیار ساده و در بیان مفاهیم خود راه خطا نرفته است. تاریخ تحول این نثر، که آن را باید پدر زبان قصه نویسی نو به شمار آورد، به اواسط سلطنت ناصرالدین شاه بر می‌گردد و اگر نثر ساده قائم مقام را کنار بگذاریم، می‌توان گفت که این نثر نو با آثار نویسندگانی چون :

عبدالرحیم طالبوف تبریزی (۱۲۱۴-۱۲۹۱ش)

حاج زین العابدین مراغه ای (۱۲۱۹-۱۲۹۰ش)

نخستین نشر نو مانند نخستین شعر نو دارای محتوای برجسته سیاسی بود و به ترین نمونه های آن، مقالات روزنامه ها به شمار می آمد که نویسندگان آن ها طالبوف، ملکم خان و دهخدا بودند. مکتبی که این نویسندگان پیشرو آموزش دادند مکتب آثار ادبی اروپایی (به ویژه فرانسه) بود که به ایران رسیده و به فارسی ترجمه شده بود. مانند آثار موریه، سروانتس، مولیر، ژول ورن، شاتو بریان، ویکتور هوگو و الکساندر دومای پدر. ادیبان آن دوره در این انتخاب، بالاتر از همه، آن چیزی را انتخاب می کردند که به احساسات آن روزگار نزدیک بود.

نخستین رمان فارسی سیاحت نامه ی ابراهیم بیگ نام دارد که تالیف حاجی زین العابدین مراغه ای است و در کنار منابع دیگر احتمالاً از کتاب موریه Morier تاثیر پذیرفته است. این اثر که در سال ۱۲۸۷ش در استانبول منتشر شد چندین بار به چاپ رسیده و به زبان های آلمانی و روسی نیز برگردانده شده است.

اولین کسی که در ایران به نوشتن نمایشنامه فارسی پرداخت میرزا آقا تبریزی بود که سه نمایشنامه کوتاه تالیف کرد این سه نمایشنامه به سبب انتشار بخشی از آنها در صدر مشروطه تنها نمونه ادبیات نمایشی در این دوره محسوب می شود، روایت این نمایشنامه ها از طریق گفت و گو صورت می گیرد و زبان آنها مانند نثر داستانی قبل از مشروطه ساده، روان، بی تکلف و عوام فهم است.

از مهمترین آثار ترجمه شده در این دوره (دوره مشروطه) ترجمه سرگذشت حاجی بابای اصفهانی است که چاپ و انتشار آن در این زمان صورت گرفت. مترجم این رمان میرزا حبیب اصفهانی در ترجمه ی این کتاب مهارت و چیره دستی بی مانندی از خود نشان داد و در این زمینه می توان گفت که متن فارسی حاجی بابا، متن فرانسوی آن را در خود هضم کرده و از آن فراتر رفته است.